

**Chiara Minelli, «*Rationabilitas*» e *codificazione canonica*.
Alla ricerca di un linguaggio condiviso, G. Giappichelli
Editore, Torino 2015, ss. 210.**

W 2015 roku we włoskim Wydawnictwie G. Giappichelli ukazała się ciekawa pozycja *Rationabilitas e codificazione canonica*, autorstwa Chiary Minelli. W skład monografii weszły trzy rozdziały.

Pierwszy rozdział został zatytułowany *Kodyfikacja Pio-Benedyktyńska*. W tej części opracowania przedmiotem zainteresowania Autorki w pierwszym rzędzie stała się kwestia reformy kanonicznego porządku prawnego podjęta po Soborze Watykańskim I. Mając na uwadze cel badawczy tego opracowania Minelli analizując dokumentację prac przygotowawczych podkreśliła, iż w eksploracji badawczej trzeba było przede wszystkim zwrócić uwagę na język oraz wyrażenia techniczne stosowane na poziomie argumentacyjnym, występujące w postulatach konsultatorów w których uwydatniono w sposób szczególny kategorię racjonalności.

Wyraziła ona pogląd, iż głównym celem prac kodyfikacyjnych było z jednej strony pominięcie tego wszystkiego, co nie przystawało do ówczesnej rzeczywistości, z drugiej zaś, biorąc pod uwagę funkcjonujące w tym czasie nowoczesne kodyfikacje, dostosowanie pierwszego Kodeksu do istniejących już trybów postępowania. Generalnie, zdaniem kanonistki, chodziło o racjonalizację i modernizację porządku prawnego, w obszarze dostosowania języka prawnego do istniejącej rzeczywistości.

W opinii Autorki monografii, w kodyfikacji z 1917 roku nie przejęto wprawdzie automatycznie rozwiązań systemów poprzednich, ale z tego w ogóle nie wynika, iż nie można mówić o istnieniu pewnego związku przyczynowego pomiędzy nowym porządkiem a funkcjonującymi poprzednio porządkami.

W oparciu o badania przeprowadzone przez znanego historyka prawa Carlo Fantappiè Minelli zauważyła, że cele prowadzonych wówczas prac kodyfikacyjnych można sprowadzić do trzech wymiarów: po pierwsze, polegały one na zebraniu prawa obowiązującego rozproszonego w różnych źródłach; po drugie, miały rozwiązać różnego

rodzaju problemy doktrynalne, po trzecie, miały usystematyzować według porządku racjonalno-logicznego dyscyplinę kościelną.

Według kanonistki, problem *rationabilitas* został podjęty dwupoziomowo: na płaszczyźnie generalnej, w refleksji nad wpływem kryterium funkcjonalnego na nowe ujęcie według modeli formalnych porządku normatywnego; po drugie, bardziej specyficznie, w opisie źródeł i obszarów ich obowiązywania.

Według Minelli, z aspektu doktrynalnego w różnych konceptach podejścia do fenomenu prawa, niejednokrotnie przenikniętych doktryną protestancką, szczególne znaczenie miały poglądy Franciscusa Wernza wyrażone w dziele *Ius Decretalium* w którym uwydatnił on w sposób szczególny konstrukcję współczesnego racjonalnego systemu prawnego. Wskazała ona, iż prace kodyfikacyjne opierały się głównie na zastosowaniu metody kompilacyjnej. W jej przekonaniu, *spiritus movens* nowego porządku prawnego była zasada proporcjonalności.

Zdaniem kanonistki, zasadniczym fundamentem nowoczesnego modelu pierwszego Kodeksu była idea prawnych instytucji. Autorka publikacji wyraziła pogląd, iż na taki koncept wpłynęła myśl wielu wybitnych XIX. wiecznych kanonistów (C. Lombardi, B. Ojetti, F. Wernz, F. Deshayes, A. Pilet, E. M. Pezzani, J. B. Sägmüller, C. Calisse).

Bazując na tych założeniach, Chiara Minelli skoncentrowała swą uwagę na problematyce *Norm Ogólnych*. Badając odtajnione źródła prac kodyfikacyjnych poszukiwała ona odniesień do kategorii racjonalności dowodząc, iż należało ją wiązać z fenomelem zwyczaju prawnego oraz zagadnieniem przyczyny dyspensowania. Napisała ona, iż prawodawca pozostawił, jak to określiła, w półmroku racjonalność. Uzasadniając to twierdzenie stwierdziła ona, iż w pierwszej kodyfikacji nie oparto się na tradycyjnej równowadze zachodzącej pomiędzy racjonalnością i władzą, ponieważ szalę przechylono na rzecz władzy. W jej przekonaniu, na takie założenie wskazuje hierarchiczny i scentralizowany system legislacji pio-benedyktyńskiej, bazujący na koncepcji normy pojmowanej jako twór ustawodawcy.

Drugi rozdział monografii Chiara Minelli poświęciła Kodeksowi Prawa Kanonicznego z 1983 roku i pracom kodyfikacyjnym nad tym zbiorem. Na wstępie zauważyła ona, iż prace te pozostawały w ścisłym związku z tymi, które były prowadzone nad pierwszym Kodeksem. Pomimo tego, twierdzi ona, iż pomiędzy tymi procesami legislacyjnymi da się zauważyć pewną różnicę polegającą głównie na tym, iż w drugim przypadku nie miano już do czynienia z tak ogromnym materiałem źródłowym nagromadzonym w ciągu wieków; toteż najistotniejsze zadanie polegało przede wszystkim na przełożeniu na język prawny doktryny Soboru Watykańskiego II. Analizując dzieła wielu kanonistów piszących w czasach posoborowych (P. Fedele, O. Giacchi, P. D'Avack, E. Corecco, P. J. Viladrich, P. Lombardía) Minelli zwróciła uwagę na fakt, że w tym czasie istniały poważne problemy ze znalezieniem odpowiedniej metody. Utrzymuje ona, iż taki stan wynikał z faktu, iż prawo kanoniczne jako dyscyplina naukowa w czasach posoborowych znalazło się w poważnym kryzysie.

W tym kontekście Autorka podjęła kolejny, niezwykle istotny problem związany z reformą Księgi *Norm Ogólnych*. W oparciu o bogaty materiał źródłowy prac kodyfikacyjnych najpierw ukazała ona dyskusję nad rozumieniem ustawy kościelnej. Oceniając to dzieło uważam, iż należy uznać za bardzo interesujący wątek dotyczący znaczenia terminu *rationabilis*. W opinii Minelli, pomimo podjętego ogromnego wysiłku zmierzającego do jednoznacznego sprecyzowania jego prawnego znaczenia nie osiągnięto zamierzonego celu; odpowiedź na postawione wcześniej pytanie wciąż pozostaje otwarta.

Rozdział III Autorka poświęciła kodyfikacji Katolickich Kościołów Wschodnich. W tej części monografii, podobnie jak i w rozdziałach poprzednich prześledziła ona przebieg prac kodyfikacyjnych pod kątem interesującej ją problematyki. Wykazała ona, iż w odniesieniu do Księgi *Norm Ogólnych* głównym zadaniem zespołu zajmującego się tą tematyką było wypracowanie wspólnej terminologii; w sensie finalnym natomiast kompilacja kanonów zapisanych w ściśle określonej terminologii.

Nawiązując do problematyki *rationabilitas* wskazała ona, iż pojmowano ją podobnie jak w pracach kodyfikacyjnych łacińskich,

w związku fenomenem zwyczaju prawnego *contra legem*, tematyką przyczyny dyspensowania oraz dekretów ogólnym. Istotnym natomiast *novum*, zdaniem Minelli, było podjęcie tego wątku w relacji do kategorii dobra duchowego wiernych (*bonum spirituale fidelium*).

Prezentowaną pozycję, pomimo tego, że jej lektura jest bardzo trudna przeczytałem z dużą uwagą. Pragnę podkreślić, iż poruszana przez Chiare Minelli tematyka jest bardzo interesująca. Autorka dogłębnie przeanalizowała przebieg prac kodyfikacyjnych nad trzema Kodeksami w aspekcie interesującej ją tematyki. Na pozytywną ocenę zasługuje również zastosowanie jednolitej metodologii pisania pracy. W mojej opinii, monografia ta jest cennym wkładem w obszarze badań nad I Księgą Kodeksu poświęconą *Normom Ogólnym*.

Niemniej jednak w studium tym zauważa się pewne mankamenty. W pierwszym rzędzie chciałbym wskazać na relacjonujący charakter analiz we wszystkich trzech rozdziałach. W żadnej części opracowania nie znajdujemy podsumowań. W pozycji tej również nie sporządzono Bibliografii.

Pomimo tych uwag, uważam, iż na szczególną uwagę zasługują wnioski zawarte w *Zakończeniu* studium. Minelli bowiem dowiodła, iż kategoria *raionalibiltas* odegrała poważną rolę w pracach kodyfikacyjnych. W doktrynie współczesnej podejmuje się tę kwestię na kanwie rozważań dotyczących korelacji zachodzącej pomiędzy prawem Bożym a prawem ludzkim, a także w kontekście rozważań na temat funkcjonowania kanonicznego porządku prawnego.

ks. Ginter Dzierżon
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW